

lői nevelési hiányosságokból adódóan vagy/és rossz beidegződés miatt – időrabló is lehet, s az is. Más értelmes dolgoktól (hobbyi, házi munka), s főleg az olvasástól veszi el az időt.

Következtetések

Aki ezeket a tényeket figyelmen kívül hagyja a nevelőmunkában, az tévúton jár. És aki tud róluk, vajon mit tud tenni a kedvezőtlen jelenségek leküzdéséért?

Véleményem szerint a pesszimista, ráhagyós típusú és mindig központi utasításra váró nevelő semmit sem. Aki viszont a korábban vázolt, hibás tervezésű „harapófogók szorításában is kiskapukat keres”, az megtalálja a módját, ha nem is a sikeres megoldását, az olvasás központi kérdésként való kezelésének. Állítom, hogy a helyi pedagógiai programok is alkalmasak lehetnek erre, ha kellő összehangoltsággal készültek.

A „Kevesebbet, de jobban!” jelszavának megvalósítására kell törekednünk az információs Niagarák elbűvölő hangjai és látványa mellett is. Aki sokat markol, keveset fog – szól a bölcs mondás.

Jó lenne, ha az oktatás irányítói is ismernék e népi bölcsességet, főként azok, akik a kelleténél olykor gyakrabban hivatkoznak a népi kultúrára, az iskola értékkeremtő erejére és az olvasottság-műveltség örök igazságú párhuzamára.

Jelen sorok írója is ebben bizakodik, amikor magára csukja a tanterem ajtaját és verítékezte szóra bírja az egyre kisebb szókincsű növendékeit. S miközben szótagoltatja a 8.-os diszlexiásokot, olykor-olykor gyönyörködni is tud néhány kivételes tehetségű tanítványa versmondásában:

„Jó szóval oktasd, s játszani is engedd, szép, komoly fiadat!”

Csász József

Menuhin-program a toleranciáért

Azt már régen tudjuk, hogy a zenének gyógyító hatása van, de hogy a tudás, az egyes iskolai tantárgyak könnyebb elsajátításában, illetve a nevelés feladatai közül különösen a tolerancia kialakításában, a másik ember elfogadásában, megértésében is szerepe lehet, erre makacsul a század nagyjai, legkiválóbb, a szűken vett szakmai kereteket túllépő zenepedagógusai figyeltek föl. Kodály öröksége – egyebek mellett – erről is szól. Napjainkban, a kilencvenes években egy olyan fantasztikus muzsikusból hívták fel erre a kérdésre a figyelmet, mint maga Yehudi Menuhin.

Hazánkban az ő módszerét a közoktatásban először a budapesti Erkel Ferenc Általános Iskolában próbálták ki, ahol kísérleti feltételek mellett ma is zajlik a program.

Az iskola környezete jól jellemezhető, ha a főváros belső kerületeinek előregedését, elszegényedését, „lakosságcserejét” idézzük. Bizony a szociális, szociokulturális hátrányok valóságos enciklopédiája lehet az iskola megannyi tanulójának sorsa.

A program az alsó tagozaton indul. Az osztálytanítók – így a matematikát és a készségtárgyakat tanítók – fontosnak tartják hangsúlyozni, hogy a foglalkozásokon, órákon rengeteget játszanak, rengeteget impro-

vizálnak a gyerekek, legyen szó rajzóráról, vagy technikaóráról. Megszokták, hogy elrontott munka nincs, csak a tanuló esetleg másképp képzelte akkor, amikor nekiindult az egésznek, mint ahol végül is kikötött. E foglalkozásokat is átszövi a zene. Legyen bár rajzóra, technikaóra, testnevelésóra, a muzsika mindig szól az Erkel Ferenc iskolában, s mindig jó muzsika.

Például úgy kellett a tanulóknak rajzolniuk, hogy előbb meghallgattak egy népdalt,

majd a *West Side Story* (a Bernstein-musical) *Amerika...* című dalbetétjét. Erről a két zenei élményről készítették képet. A zsongás, a nagyvárosi élet zajai és vele szemben a természetközeli, falusi élet (akár az ottani állathangok) által motiválva készítették olyan, máig emlékezetes közös alkotást, nagyméretű tablót, ahol felhőkarcolók, tornyok voltak nagyon sok ablakkal, s egy kis templom haranglábbal.

Mire a tanulók negyedik osztályba jutnak – nyilatkoztak az iskola tanítói –, kialakul a zene fegyelmező ereje is. Hiszen, ha zsbibon-ganak, beszélgetnek, zajonganak, akkor nem hallják a zenét. A kettő együtt kellemetlenül érte őket. Rájöttek: jobb csendben maradni, és hallgatni a zenét, átadni magukat a meg-hitt élvezetnek, mint túlvölteni azt.

Emlékezetes gyakorlat volt – zeneszerző-animátori segítséggel –, mikor a magasabb hangokat kifejezve a jégcsapok csöpögését idézték fel, ezután könnyebb volt leraj-zolni a zene kiváltotta élményt.

A környezetismeretnek látszólag kevés köze van a zenéhez. A negyedik osztályban mégis *Smetana Moldvája* az illusztráció, amikor a források, folyók eredetét tanulják. Nemcsak hallgatják, hanem el is „játsszák” a zenét. Az improvizatív mimetikus játékkal megidézik, átélik, hogy a kis forrásból hogyan lesz nagy folyó. Úgyesen el is táncolták – ma is emlékeznek erre a foglalkozásra.

Énekórán pedig a zenére lehet mozogni; a fiúk közül még sokan bátortalanok, a lányok hamarabb beleélik magukat a mozgásos feladatokba. És itt kapcsolódik be a tanmenetbe újra a Menuhin-program lényeges eleme: a tolerancia. A közös gyakorlatok során a tanulók ugyanis megismerték egymást, s ma már tudják, nem kell félniük attól, hogy a társuk kineveti őket.

Szakmai nyelven azt mondanánk erre, hogy tantárgyi koncentráció. Milyen technikával érvényesítik a szóban forgó iskolában a tárgyak kapcsolatrendszerét? Van egy nagy könyv. Ebbe az összes osztálytanító és animátor beírja, hogy mit tanított az adott hé-

ten. Így mindenki előtt adott a kihívás: kapcsolatokat keresni az egyes tárgyak, tananyagok között. Vegyük példaként a matematikát. Amikor a tanulók a negyedes, feles, nyolcad ritmust tanulják énekből, akkor vették a törteket – megkeverve a tanmenetet. Aztán mindezt le lehet tapsolni. Körbejárják az Operaházat, ritmikusan le lehet tapsikolni az ablakok ritmusát. Az építészet, a zene és a matematika „összejött”. Azután olyan dalokat kerestek, melyeknek azonos volt a ritmusképletük.

Egy másik példa a tantárgyi koncentráció-ra: énekórán *Prokofjev* művét, a *Péter és a farkast* hallgatják a gyerekek, testnevelés órán pedig eljátsszák azt; senki nem ejthetett egy árva hangot sem, csak a zene szólt.

Lord Menuhin – aki amellet, hogy elsőrendű muzsikuss, nagy humanista is – 1993-ban indította programját a „toleranciára nevelésért”. Lényege szerint az iskolai élet első napjaiban kell elkezdenni a programot, melynek fő része természetesen a művészet, a zene. Művészeket vontak be a tanításba, olyanokat, akik egyébként nem tartoznak az iskola kötelékébe. Koreográfus tanítja a mozgást (nem tánc ez igazán, inkább toleranciát szolgáló esztétikus, ritmikus mozgásimprovizáció – pl. zenére láthatatlan madarat simogatnak, később egymásnak adják tovább, majd útjára engedik). Különleges, érdekes program a „zenekészítés”. Ezt „igazi” zeneszerző tanítja. Toleranciára nevelt ez is: a gyakorlatokhoz tartozott az, hogy nagyon figyelni kellett egymásra. Ez rendkívüli mértékben fejlesztette a tanulók koncentráló képességét. Összpontosítani pedig nemcsak önmagunkra, nemcsak a kedves, vonzó feladatra kell, hanem a Társra, a Másikra is, akivel közösen érdekeltek a sikerben, a feladat harmonikus, esztétikus megoldásában.

Az Erkel Ferenc Iskola nevelői (miközben emlékeznek a program kialakításának megannyi nehéz, fárasztó mozzanatára) mindenkinek ajánlják a programot.

Gócza Anita